

núm. 331, § 7: delf. *alfa* 'la blancor', cors *alfa* 'calma albaïna', 1331, § 2. Més incerta encara la possibilitat sorotàptica, en el NP romà *Alfius* al costat d'*Albius* (Schulze 118-121): Marius *Alfius* figura en *Livi* xxiii, 35.13, en l'a. 215 a. C. (*Fs. Jud* 1943, p. 156); però aquí ja pot entrar en comptes el dialectalisme itàlic; cf. el NL *Montalfone/-arfone* (Pieri, *Top. Arno*, 68; un *Alfo* d'*ALLG* xiii, 228), i diversos *Alfiano* de Toscana (Pieri, 113), on el caràcter romà-itàlic és encara més clar. —³ Descarto com a casual, vist el significat, la paronímia amb NPP germ.: Först., *Alf*, 69; o amb el b. al. ant. *alf/alb* 'ximple' i els seus NPP deriv. *Alfrik*, *Alving*. Crec que també n'hem d'apartar el basc *albo* 'costat' amb les seqüeles toponímiques que hi vol cercar Bertoldi, *ZRPb* lvi, 179-188. No cal dir que és inadmissible suggerir com *AlcM* que *Alp* ve de ALPES, alclucant els ulls a la *b* unànime dels vint testimonis medievals, i a la interdependència amb *Alf* establerta des de M-Lübke.

Alpara, prop d'Artà, vol. i, 38-39 *Alpelic* (Llíria), V. *Pèlec*

ALPENS

Poble de l'Alt Lluçanès, entre Berga i St. Quirze de Besora. En realitat és una grafia defectuosa de *El(s) Pens* 'els penys, els roquissars' com ja ho he publicat en el *DECat* i, 432a52, junt amb la documentació d'aqueix mot dialectal, i, 432a47ss.

PRON. POP. *alpéns* a Borredà, Ripoll (1920). En realitat ja hi ha consciència popular que el nom és *Pens*, i que *Al-* o *Els* és article. En enumeracions de pobles: «Oristà, la Torre, St. Feliu Sasserra, Sta. Creu de Joglars, *péns* ---» oït així a Olost, 1932; en una altra enumeració: «Sant Boi, Prats, *Péns*», a les Lloses, 1954. Gentilici: *alpensins* o *pensiróns* a Borredà i a Ripoll (1920); però jo l'únic que tinc anotat és *pensiró*; i a Perafita hi ha la *Fonda Pensiró*, acreditada temps ha, 1935.

DOC. ANT. En el *DECat* cito *Es Pens* 1379, i *illos Pennos* en docs. més antics. *Pens* S. XIII, en els fulls del canonge Ripoll i Vilamajor (iv, 4). «Ecclesia des *Pens*» 1332 (Junyent, *Misc. Griera* i, 384). La major part de les dades són, però, de NPP relatius a aquest pobl: «Petrum de *Spens*» 1314 enviat reial a Lés per negociar amb els ocupants francesos; *R. de Spenso* 1312, de *Spens* (Reglà, *Lucha por Aran*, 345, 347, 348, 351, 288). «Dom. P. *Despens*», enviat per Jaume II a la Cort d'Avinyó, 1326 (Finke, *Acta Arag.* iii, 506); Michael *Despens*, rector de l'esgl. de Llardecans, 1325 (Villan., *Vi. Lit.* xvi, 225, i Finke, *Acta Ar.* ii, 936); Andreu *Despens*, mj. S. xv, en el Canç. Masdovelles, Bna. 1938 (*RFE* xxvi, 452); «P. Pont, rector de Sta. Maria de les *Penyses*» 1451 (suposo mal llegit per *dels Penys*); Serra V., *Pinós Mtpl.* iii, 194. Climent Balmes, Rector *dels Pens* 1626 i 1633, Serra, *P. i M.* iii, 194, i i, 77.

No crec que es tracti d'un celtisme independent,

PENNO- 'cap' (encara que J. U. Hubschmied li atribueixi diversos NLL suïssos (*Vox Rom.* iii, 52). El seg. ha de ser un parònim coincident casualment: *Alpeñes* aj. del p. j. de Montalban (B. Aragó). I *Alpeñes* suburbà de Saragossa, «terra circa *Alpennes*» a. 1136; «in la algizira de *Alpennes*» 1141 (*EEMCA* ii, 588; v, 569).

ALPICAT

Poble 5 k. al NO. de Lleida.

PRON. MOD. Vacillant entre *alpikát* i *pikát*: *alpikát*, però també *lo pikát* i «(vinc) del *pikát*»: Algerri, Alfarràs, Torrelameu, Albesa, 1920, quan el nom oficial era *Vilanova* (o *Villanueva*), advertint tots els inf. que «*Vilanova* no es diu mai»; *alpikát* Alcoletge, 1931. Per això més tard s'ha decidit abolir «*Vilanova*».

DOC. ANT. *Alpicat* 1280 (CCandi, *Mi. Hi. Cat.* ii, 39); *Vilanova del Picat* 1359 (*CoDoACA* xii, 16). «Turrís de *Pichato Mauro*» en aquest terme (Font Rius, *C.d.p.*, p. 808, n. 6).

Hi ha un homònim *Alpicat*, pda. d'Ivars de Noguera, uns 25 k. més al Nord, per tant nom independent. En canvi un *Picat* que es llegeix en una llista de les partides rurals de Lleida, datada de 1690, cit. entre

²⁵ *Fontanet lo Curt* i la *Quadra del Prior de Catalunya*, deu ser mera continuació del terme d'*Alpicat*, perquè no hi ha altres termes ni pobles entremig d'*Alpicat* i el te. de la ciutat: per això es degué dir algun temps *Vilanova d'A.*, perquè al principi seria una vasta partida poc poblada dins el gran terme rural de Lleida, i en anar augmentant la densitat de població, a la part extrema se la considerà nova vila. Altre homònim al Baix Ebre te. Godall: a. 1238, afr. amb el torrent de Gale(r)a i amb Ventalles (Avincalles), Font Rius ii, 670, § 274.

ETIM. Mossarabisme caracteritzat, que ja vaig assenyalar i demostrar en una comunicació a la S.F. de l'IEC en sessió del 30-v-1956, i en abstracte (sense explicar-ho), en E. T. C. i, 256.6. Simonet (*Glos. Mozár.*) ja va cridar l'atenció sobre el pas del mot romànic *pic* a l'ús del mossàrab arabitzat; car en efecte figura grafiat *biqq* en lletres aràbigues en *RMa* (39b1f.), i és clar que amb aquesta lletra *ba* entén la *p* romànica, so que no existeix en l'alfabet aràbic i que els nostres moros representaven així.

Ara bé el mateix *RMa* li posa, com a plural, *biqqát* (380.3f.) [o sigui *pikkát*]. També va passar a l'àrab del Marroc, on Lerchundi registra *picq* «punta de un arma»; Simonet hi afegeix «punta de cuchillo, de espada etc.». És clar que també es degué aplicar topogràficament a una punta de roquissar o de muntanya, com el català *pic* (detalls en *DECat* article *picar*). Es comprèn, doncs, que els moros leridís batejaren *alpiqat* la gran raconada de vall que forma aquest terme, voltada com és de turons («*picq*», posat en plural). En efecte, el poble, 264 alt. (només 10 metres més alt que la Seu de Lleida), es troba situat en el fons d'una gran raconada voltada pels tres grans turons: *Tossal Gros* (343 alt.), *la Cerdera* (342 alt.) i la Serra Grossa o *Pla de les Torres* (326 m.).